

Asia: VN/13749/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Koko maan rahoituksen tasossa huomioon otettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu arvio vuosille 2027–2030 (7 § 1 mom.)

Kyseessä on teknisluonteinen SOME-malliin perustuva päivitys.

Ei lausuttavaa.

2. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet (7 § 1 mom. ja 36 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvusta ehdotetaan otettavaksi rahoituksessa huomioon 60 prosenttia vuodesta 2027. Määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028.

Säästöjen takia suuren palvelutarpeen alueet olisivat edelleen epäoikeudenmukaisessa asemassa tämän muutoksen johdosta, vaikkakin säästö kohdistuu kaikille hyvinvointialueille. Muutos heikentää niiden alueiden tilannetta, joilla on suuri palvelutarve mm. ikääntyneen väestön vuoksi ja samalla väestömäärä vähenee. Etelä-Savossa palvelutarve on korkea ikääntyvän väestön vuoksi ja palvelutarve kasvava, jota rahoitus ei riittävästi huomioi.

3. Palvelutarpeen kasvun säästöjen kohdentaminen ja säästökompensaatio (3 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvua koskeva säästö kohdennettaisiin kaikille hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksia kompensoitaisiin nostamalla palvelutarpeen määräytymistekijän rahoitusosuutta yhdellä prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentämällä asukasperusteista osuutta vuonna 2028.

Ei lausuttavaa.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvemallin päivitykset (14 § ja lain liite)

Tarvetekijöiden ja niiden kertomien taustalla olevissa käyttö- ja kustannustiedoissa otettaisiin huomioon uusimmat tiedot ja nykyisiin tarvetekijöihin tehtäisiin eräitä tarkistuksia, mutta ei toteutettaisi tarvetekijöitä tai tietopoimintoja koskevia merkittäviä laajennuksia. Yksityisen terveydenhuollon diagnoositietojen huomioon ottamista rahoituksessa rajattaisiin osittain.

Ei lausuttavaa.

5. Palvelutarvekertomien tietopohjan laadun turvaaminen (14 § 3 mom. ja 26 a § 2 mom.)

THL:n tehtävää tarkistaa tietopohjan laatua ja oikeutta korjata rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä selkiytettäisiin. Valtiovarainministeriö voisi rahoituspäätöksessä ottaa huomioon rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen.

Ei lausuttavaa.

6. Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Hallituksen esityksen perusteluosan mukaan rahoitus kohdennettaisiin ainoastaan yli 70 pisteen pisterajan ylittävälle hyvinvointialueille. Hallituksen esityksen, asetusluonnoksen ja lain perustelujen tiedot ovat ristiriidassa. Asetusluonnoksessa todetaan, että saaristoisen hyvinvointialueen on saatava vähintään 70 saaristoisuus pistettä. Mikäli raja asetettaisiin yli 70 pisteeseen, ei laki tunnista lainkaan sisä-Suomen ja Järvi-Suomen laajoja saaristoisia hyvinvointialueita (Etelä-Savon hyvinvointialue mukaan luettuna). Lain perustelut on korjattava asetuksen kanssa yhtäpitäviksi ja käyttää muotoilua ”vähintään 70 pistettä”.

Vakituisen väestön rooli saaristoalueilla on erityisen voimakas Etelä-Savossa. Kun tarkastellaan koko maan tasolla saaristoalueiden asukkaiden osuutta hyvinvointialueen asukkaista, voi havaita, että Etelä-Savossa saaristoasukkaiden osuus on kaikkein suurin 8,3 %, toiseksi korkein on Varsinais-Suomessa 6,5 %, kolmanneksi korkein Pohjanmaalla 6,4 %, Itä-Uusimaalla osuus on 3,2 % ja Länsi-Uudellamaalla vain 0,3 %. Etelä-Karjalassa saaristoasukkaiden osuus on jopa 5,7 % hyvinvointialueen asukkaista.

Saaristolaki ei riittävällä tavalla tunnista enää Järvi-Suomen saaristoalueiden toimintaympäristöä pitkin etäisyyksineen ja laajaa kausiasutusta. Lakiesitys ja saaristoisuus kriteeri painottavat liian voimakkaasti ulkosaariston olosuhteita.

Päätöksenteon avoimuuden vuoksi on julkaistava yksityiskohtainen laskenta saaristoisuus pisteytyksestä. Näin siksi, että malli on uusi ja sen on oltava siten erityisen läpinäkyvä ja avoimesti tarkasteltavissa. Väestömäärien kuvaaminen, yleisiin aineistoihin viittaaminen ja laskentatavan sanallinen kuvaaminen eivät tarkoita pisteytyslaskennan julkaisua.

7. Siirtymätasauksien porrastuksen muuttaminen (35 § 2–5 mom.)

Siirtymätasausten porrastusta muutettaisiin sekä siirtymätasausvähennysten että -lisien osalta kymmenellä eurolla asukasta kohden lisää vuosittain vuodesta 2027 siten, että pysyvien siirtymätasausten määrä vähenee noin neljäsosalla vuoden 2030 loppuun mennessä.

Ei lausuttavaa.

8. Siirtymätasauksia koskeva säästötoimenpide ja sen kohdentaminen (40 §)

Siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin asukasta kohden yhtä suurena kaikille hyvinvointialueille, lukuunottamatta niitä siirtymätasauslisää saavia hyvinvointialueita, joilla siirtymätasaus on laskennallisen rahoituksen kehityksen huomioon ottaen tarpeen palvelujen järjestämiseksi riittävän rahoituksen turvaamiseksi.

Ei lausuttavaa.

9. Kommenttinne koskien saariston käsitettä (saaristolain 3 §)

Saaristotypologian käyttöönoton osalta laki on mennyt hyvään suuntaan. Saariston käsite muodostuisi jatkossa neljästä saaristoluokasta: ulkosaaristo, välisaaristo, sisäsaaristo sekä saaristomaiset manneralueet. Luokat vastaisivat Suomen ympäristökeskuksen vuonna 2022 julkaiseman saaristoluokituksen jaottelua.

10. Kommenttinne koskien saaristoista hyvinvointialuetta (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta

Saaristotypologian käyttöönoton osalta laki on mennyt hyvään suuntaan.

Lakiesityksen eduksi myös on, että kausiasukkaat huomioidaan nyt ensimmäistä kertaa rahoituksen laskentatekijänä saaristoisuuskertoimen kautta. Lakipakettiin sisältyvän asetusluonnoksen mukaan kausiasukkaiden painokerroin laskennassa on kuitenkin vain 0,5 (sama muin saaristomaisilla manneralueilla). Kausiasukkaiden painoarvoa on tarkistettava ylöspäin, sillä merkittävä osa vapaa-ajan asunnoista sijaitsee sisä- ja välisaaristossa. Etelä-Savossa saaristoalueiden vapaa-ajan asukkaista 56 % on sisäsaaristossa. Kausiasukkaita sijaitsee myös ilman kiinteää tieyhteyttä olevassa saaristossa, mikä tarkoittaa, että esimerkiksi kiireellisen sairaanhoidon järjestäminen ja valmius sen järjestämiseen vaatii erityisiä järjestelyjä.

Kausiasukkaiden merkitys terveys- ja pelastuspalveluiden näkökulmasta on merkittävä, mikä on todennettu vuonna 2025 valmistuneessa ja kausiasukkaiden hyvinvointialueille merkitsemää taloudellista vaikutusta tarkastelevassa selvityksessä. Selvityksen tuloksia ja hyvinvointialueiden saaristoisuuspesteitä vertaamalla johtopäätös kuitenkin on, että pisteytysmalli ei esitetyssä muodossa lainkaan tavoita kausiasukkaiden hyvinvointialueille aiheuttamia todellisia kustannuksia. Näin ollen pisteytysmalli tarvitsee merkittävää korjaamista.

Selvitys osoittaa, että kausiasukkaat käyttävät Etelä-Savon hyvinvointialueella pelastuspalveluita vuosittain noin 4,1 miljoonan euron edestä ja ensihoitoa noin 1,6 miljoonan euron edestä. Näitä kustannuksia Etelä-Savon hyvinvointialue ei voi laskuttaa kausiasukkaan kotihyvinvointialueelta. Kausiasukkailla tarkoitetaan tässä henkilöitä, joilla on vapaa-ajan asunto Etelä-Savossa ja joilla on kotipaikkakunta Etelä-Savon hyvinvointialueen ulkopuolella.

Juvan kunta vastustaa pisteytysmallia esitetyssä muodossaan.

Kausiasukkaat lisäävät alueella olevien ihmisten kokonaismäärää ja terveys- sekä pelastuspalvelujen kysyntää. Etelä-Savo on saanut noin 5 miljoonaa euroa tähän saakka saaristoisuuden perusteella rahoitusta. Lakiesityksen mukainen määrittely leikkaisi tästä yli 700 000 euroa.

11. Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

Hyvinvointialuerahoituksessa saaristoisuuskriteeri huomioidaan vain sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta, mutta ei pelastuspalveluiden osalta. Tämä on voimakas rahoitusjärjestelmää koskeva puute. Pelastustoimen rahoituksen uudistamista tulisi viedä eteenpäin samanaikaisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituksen kanssa. Tiedossa ei ylipäänsä ole sitä, milloin pelastustoimen osalta rahoituslakia tullaan avaamaan.

Rahoituslain 19 §:ssä säädetään siitä, miten saaristoisuus otetaan huomioon hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisen rahoituksen määräytymistekijänä. Saaristoisuutta kuvaavan rahoituksen määräytymiskriteerien tarkoituksena on korvata hyvinvointialueelle sen saaristo-olosuhteista aiheutuvia kustannuksia. Kustannusvaikutus on merkittävä etenkin pelastustoimen ja siihen keskeisesti kytkeytyvän valmiuden ylläpidon näkökulmasta. Nykymuotoinen lainsäädäntö palvelee siten jopa paremmin saaristoisten hyvinvointialueiden palveluiden tuottamista. NÄIN OLLEN SAARISTOISUUDEN JA SAARISTOISTEN HYVINVOINTIALUEIDEN OSALTA LAKIMUUTOS ON SYYTÄ TEHDÄ VASTA SIINÄ VAIHEESSA, KUN PELASTUSTOIMEN RAHOITUS AVATAAN JA SAMASSA VAIHEESSA VOIDAAN REALISESTI KATSOA, MITEN ETENKIN KAUSIASUMINEN TULEE HYVINVOINTIALUEEN RAHOITUKSESSA HUOMIOIDA.

Hyvinvointialueiden rahoitusta koskevassa lakiesityksessä ei siten tulisi käsitellä hyvinvointialueiden saaristoisuutta.

Meinander Heini

